RĪGAS POLITEHNIKUMA STUDENTA ALFONA EIHVALDA (1862–1923) IEGULDĪJUMS TUKUMA PILSĒTAS UN SABIEDRISKĀS DZĪVES ATTĪSTĪBĀ

AGRITA OZOLA*

Tukuma muzejs

Kopsavilkums. Raksts ir pirmais plašākais pētījums par uzņēmēju, bankas darbinieku, Tukuma pilsētas pašvaldības vadītāju (1907–1915; 1918–1920) un sabiedrisko darbinieku Alfonsu Eihvaldu. Tajā atspoguļota A. Eihvalda dzīvesdarbība 19. gadsimta beigās / 20. gadsimta sākumā, viņa loma Tukuma pilsētas pārvaldībā, ekonomiskajā un sabiedriskajā dzīvē – Tukuma Viesīgajā (latviešu) biedrībā un evaņģēliski luteriskajā draudzē. Pētījumā izmantots Tukuma muzeja un bibliotēku krājums, Latvijas Nacionālā arhīva dokumenti.

Atslēgas vārdi: Alfons Eihvalds, Tukuma pilsētas galva, Tukuma Viesīgā biedrība, Rīgas Politehnikuma studenti.

Ievads

Kurzemnieks Alfons Eihvalds 19. gadsimta beigās studēja ķīmiju Rīgas Politehnikumā (RP), un viņa vārds cieši saistīts ar Tukuma pilsētas vēsturi 19. gadsimta beigās / 20. gadsimta sākumā. Pētījumam par A. Eihvaldu un viņa darbību autore izmantoja Tukuma muzeja krājumā esošos vēstures avotus: Tukuma pilsētas valdes protokolu grāmatas (1913–1915; 1918–1921), kur katru protokolu parakstījis Alfons Eihvalds. Informācija iegūta arī Jāņa Cera manuskriptā «Tukuma Viesīgās biedrības vēsture (1882–1940)» (1940), Tukuma muzeja darbinieces Latvijas Zinātņu akadēmijas Goda doktores Intas Dišleres monogrāfijā «Ar ticību, cerību, mīlestību cauri gadu simtiem. Tukuma evaņģēliski luteriskā draudze» (2018), Tukuma dzimtsaraksta reģistros un arhīvu

* Korespondējošais autors.

E-pasts: agritaozola@inbox.lv

© 2020 Agrita Ozola. Izdevējs RTU Izdevniecība.

Raksts publicēts brīvpieejā saskaņā ar *Creative Commons* licenci CC BY 4.0.
(<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

dokumentos. Vērtējot A. Eihvalda ieguldījumu uzņēmējdarbības jomā (1894–1912), Tukuma Viesīgās biedrības (1907–1911), vietējās pašvaldības (1907–1915; 1918–1920), Sv. Trīsvienības Tukuma evaņģēliski luteriskās draudzes (1920–1923) darbībā, autore guvusi pārliedību, ka viņš bijis talantīgs pārmaiņu vadītājs, kas savās darbības jomās pratis izvērtēt esošo situāciju un pieņemt uz pārmaiņām orientētus lēmumus, motivēt tām līdzcilvēkus un sekmīgi šīs pārmaiņas vadīt, būtiski ietekmējot Tukuma pilsētas pārvaldību un sabiedrisko dzīvi pirms Pirmā pasaules kara un Latvijas Republikas pastāvēšanas pirmajos gados.

Alfons Eihvalda izglītība un darba gaitu sākums

Alfons Kārlis Teodors, saukts par Alfonu, Eihvalds dzimis 1862. gada 8. augustā Bikstu pagasta «Vērpju» māju saimnieku – Kriša (Kristiana) un Lības Eihvaldu – ģimenē un ieguvis vienu no sava krusttēva, barona Karla Teodora Alfonsa fon der Ropa (*Carl Theodor Alfon von der Ropp*; 1809–1883) vārdiem. Jaunpils evaņģēliski luteriskās baznīcas ierakstā par viņa dzimšanu tēvam pierakstīts arī otrs uzvārds – Ozoliņš [1], kas oficiālajos dokumentos vēlāk neparādījās. Alfons mācījās Bikstu pagasta skolā un Jelgavas reālskolā, pēc kuras beigšanas 1884. gada 1. septembrī iestājās RP Ķīmijas tehniskajā nodaļā. 1888. gada 31. augustā viņš no politehnikuma izstājās un studijas atsāka tikai 1889. gada 1. septembrī, bet nav apmeklējis nodarbības, tāpēc 1890. gada septembrī svītrots no studentu sarakstiem. Studijas viņš atsāka vēlreiz 1891. gada septembrī un atkal pārtrauca 1892. gada septembrī, tās nepabeidzot [2]. Būdams students, A. Eihvalds 1884. gadā iestājās latviešu studentu korporācijā «Selonija». Viņa autobiogrāfijā, kas publicēta studentu korporācijas «Selonija» albumā 1905. gadā, rakstīts, ka viņš pēc izstāšanās no augstskolas trīs gadus strādājis Andreja Zēberga (1855–1932) iesala fabrikā Tukumā, tad kļuvis par fabrikas vadītāju [3].

1. attēls. Alfons Eihvalds
(20. gadsimta sākums).

Fabrikas īpašnieks A. Zēbergs spirta brūzi iegādājās 1890. gadā un savā uzņēmumā attīstīja gan spirta, gan iesala ražotnes. Uzņēmuma darbība bija sekmīga. Cenšoties pilnībā izmantot visas izejvielas, produkcijas klāstā bija arī iesala konfektes un miežu kafija [4]. A. Eihvaldam izveidojās cieša sadarbība ar īpašnieku, kas turpinājās vairākus gadu desmitus, tomēr viņš pārtrauca darbu rūpnīcā un pieņēma citus izaicinājumus.

2. attēls. Skats uz Andreja Zēberga rūpnīcu (1911).

1897. gada 10. jūnijā A. Eihvalds kļuva par ģimenes cilvēku. Sv. Trīsvienības Tukuma evaņģēliski luteriskās baznīcas laulāto reģistrā veikts ieraksts Nr. 82 par to, ka Alfons Kārlis Teodors Eihvalds (*Eichwald*) salaulāts ar Johannu Vilhelmini Kurcigu (*Kurtzig*), dzim. Jēgeri [5]. Jau pēc dažiem mēnešiem, 1897. gada augustā, A. Eihvalds tika pieņemts darbā Tukuma–Ventspils dzelzceļa būves uzņēmumā [3]. Eihvaldu ģimenē 1898. gada martā piedzima dēls Kārlis Alfons, kurš 20. gadsimta 20. gadu sākumā studēja Latvijas Universitātes Tautsaimniecības un tiesību zinātņu fakultātē [6]. Par dēla tālāko likteni ziņas atrast nav izdevies.

Tukuma–Ventspils dzelzceļš ietilpa akciju sabiedrībā «Maskavas–Ventspils–Ribinskas dzelzceļš» (krievu val. – «Московско-Виндавско-Рыбинская железная дорога»), kas būvēja vairākas dzelzceļa līnijas Krievijas ziemeļrietumu guberņās. Tieši 1897. gada pavasarī pēc cara Nikolaja II izdotā rīkojuma sākās aktīva darbība līnijas projektēšanā, lai nodrošinātu satiksmi no valsts centrālajiem rajoniem ar Ventspils

ostu [7]. Autores rīcībā šobrīd nav informācijas par A. Eihvalda darba pienākumiem, piedaloties dzelzceļa būvē. Tukuma pilsētas maģistrāta protokolos atrodamas norādes, ka dzelzceļa būves uzņēmuma sarunas ar pilsētas maģistrātu un vietējiem muižniekiem par zemes iegādi pilsētas teritorijā bijušas visai ilgstošas, bet bez rezultātiem. Galu galā stacija Tukums II, lokomotīvu remontdarbnīcas, moderna ūdensapgādes sistēma ar ūdenstorni un pārējā infrastruktūra tapa ārpus pilsētas teritorijas – uz Vilkājas muižas zemes. Līniju Krustpils–Jelgava–Tukums (1901–1904) un Tukums–Ventspils (1904–1908) izveides rezultātā Tukums kļuva par nozīmīgu dzelzceļa transporta mezglu, bet tas neveicināja pašas pilsētas tehnisko tīklu modernizāciju. Tieši šiem jautājumiem A. Eihvalds pievērsās pēc dažiem gadiem, 20. gadsimta sākumā, kad kļuva par pilsētas galvu. Iesaistīšanās vienā no lielākajiem Krievijas transporta infrastruktūras attīstības projektiem deva viņam pieredzi un arī attīstīja stratēģisku redzējumu.

3. attēls. Dzelzceļa stacija
Tukums II jeb Rietumu stacija.
Pastkarte
(ap 1916).

Tirgotāja darbība un īpašumi

A. Eihvalda dzīvesbiedres Johannas pirmajam vīram, Tukuma rātskungam Johanam Kurcigam (*Johann Kurtzig*; 1821?–1889), jau 1860. gadā Vecmoku ielā piederēja zemes īpašums ar diezgan blīvu apbūvi [8]. Vismaz no 1860. gada darbojās arī viņam piederošs spirta destilācijas uzņēmums. Pēc vīra nāves Johanna un viņas pieci bērni – Marija, Johans, Ādolfs, Aleksandrs un Konstantīns – mantoja gan zemes īpašumu, gan spirta destilācijas uzņēmumu Vecmoku ielā 18 (tagad neapbūvēts laukums Pasta un Talsu ielas stūrī). Johannai Kurcigai piederēja arī 1891. gadā būvēts nams Pils ielā 7 [4].

4. attēls. Sarkanarmijas iela Tukumā: centrā bij. Johannas Eihvaldes nams Vecmoku ielā 18 (tagad – skvērs Talsu ielā; 1960).

19. gadsimta beigās arī spirta ražošanas jomā – līdzīgi kā visā saimnieciskajā dzīvē – notika lielas pārmaiņas. Mazos ražotājus no tirgus izspieda lielās rūpnīcas, kas spēja iegādāties modernas ražošanas iekārtas un izejvielas un izgatavot kvalitatīvāku produkciju lielos apjomos. Salīdzinot ar A. Zēberga uzņēmumu, J. Kurciga brūzis bija visai mazs. Lai modernizētu tehnoloģisko procesu un izpildītu Kurzemes guberņas akcīzes pārvaldes prasības [9], bija jāveic samērā lieli ieguldījumi. A. Eihvalds, izvērtējis pieejamos resursus, ražošanas procesa efektivitāti un apjomus, ātri saprata, ka Kurciga spirta brūzis nespēs konkurēt ar lielajiem ražotājiem. Iespējams, tieši viņš vedināja dzīvesbiedri pārtraukt spirta ražošanu. 1899. gada adrešu grāmatā redzams, ka brūzis nepastāv un J. Eihvalde izīrējusi telpas Ernesta Volšmita (?-?), saukta arī par Ozoliņu, dzērienu tirgotavai [10]. 1901. gadā gruntsgabalā jau bija uzbūvēta jauna dzīvojamā ēka [4].

Vērojot, kā attīstās lielie Rīgas alus brūži un kā tie cenšas iespieties provinces tirgū ar labas kvalitātes un zemākas cenas alu, A. Eihvalds pēc darba dzelzceļa būves kompānijā iesaistījās dzērienu tirdzniecībā [9]. 1912. gada Kurzemes adrešu grāmatā atrodama informācija, ka J. Eihvaldei piederošajā gruntsgabalā, Vecmoku ielā 18, atrodas A. Eihvalda vīna un alus tirgotava un Rīgas alus brūža «Tanheizers» noliktava [11] jeb noguldinātava. Konkurenci A. Eihvaldam veidoja četru citu Rīgas lielo alus brūžu – «L. Kymmell», Stricka alus darītava, «Waldschlossen» un Ilģuciema – noliktavas. Tobrīd pilsētā bija 23 alus bodes un teju tikpat traktieri [11], kas iepirka dzērienus. Jādomā, ka A. Eihvalda uzņēmuma

darbība bija visai sekmīga, jo 1907. gadā bija izmaksātas visas mantojuma daļas visiem rātskunga J. Kurciga mantiniekiem [4].

Eihvaldu otrajā īpašumā, Tukumā, Pils ielā 7, 1909. gadā sētā tika uzbūvēts jauns ērbergis (mazāka māja, kurā dzīvo kalpu ģimene). Bija arī liela noliktava. Nākamajā gadā tika modernizēts arī ielas malā esošais nams. Pavisam Pils ielas gruntsgabalā bija 12 celtnu: divas dzīvojamās ēkas, liela noliktava, kūts, šķūņi un citas saimniecības ēkas [4]. Telpas tika izīrētas iebrauktuvei (lēta naktsmītne lauciniekiem) un alus būdai, ko 1912. gadā īrēja M. Būmanis (?–?), kā arī traktierim, ko īrēja F. Neilands (?–?) [11]. Nomnieki mainījās, bet telpas tukšas nestāvēja. 1919. gadā Pils ielas 7. namā bija viesnīca «Central» ar 10 istabām, ko uzturēja Leopolds Leimanis (?–?) un Kārlis Ošs (1883–?) [4].

5. attēls. Pils iela Tukumā: kreisajā pusē Eiħvaldu nams (tagad – Pils iela 7. Pastkarte. Tukums: O. Zeldova tipogrāfija; ap 1906).

Abi Eiħvaldiem piederošie gruntsgabali atradās pilsētas centrā, galvenajās ielās, netālu no tirgus laukuma. Viens tirdzniecības nams un noliktava atradās Vecmoku un Pasta ielas stūrī, kur bija dzīva satiksme, otrs – Pils ielā līdzās pilsētas visprestīžākajām viesnīcām, ēstuvēm un pārdotuvēm. Īpašuma Pils ielā 7 prestižu cēla arī skaistais skats, kas pavērās no namu logiem pāri Sločenes senlejai uz Tukuma dzirnavu ezeru, mežiem un pakalniem, kā arī upes senkrasta piekalnē iekārtotais dārzs ar terasēm. Tas bija iekārojams īpašums. Ne velti to pēc A. Eiħvalda nāves nopirka bagātākais Tukuma uzņēmējs Ansis Ilsums (1853–1941) [4].

6. attēls. Nams Pils
ielā 7, Tukumā (1999).
Fotogrāfs I. Smuškova.

Eihvaldu nams Vecmoku ielā nav saglabājies, bet Pils ielā tas joprojām pastāv. Savulaik virs nama centrālā frontona bija novietota pēc īpaša pasūtījuma darināta sengrieķu dievu vēstneša, tirgotāju un ceļotāju aizbildņa Hermeja skulptūra [12]. Pētot pieejamās fotogrāfijas, radās asociācijas ar Augusta Folca (1851–1926) darināto Hermeja skulptūru Karla Johana Felsko (*Carl Johann Felsko*; 1844–1918) projektētas savrupmājas vārtu (1889–1891) noformējumā Blieķu ielā Rīgā [13].

Alfona Eihvalda darbība Tukuma Viesīgajā biedrībā

Par A. Eihvalda sabiedrisko darbību 19. gadsimta beigās ir visai maz ziņu, bet 1902. gada 29. augustā, kad svinīgi atklāja Tukuma Viesīgās biedrības namu, viņš bija apsveicēju vidū, pārstāvot Tukuma Labdarības biedrību [14]. Turpmākajos gados viņš aktīvi iesaistījies latviešu biedrības darbībā un 1907. gadā tika ievēlēts par Tukuma Viesīgās biedrības priekšnieku [14]. Viņa darbība šajā biedrībā saistīta ar visai sarežģītu laika posmu, kad pēc tā sauktā Tukuma kara (1905. gada 29. novembrī–1. decembrī) biedrība piedzīvoja grūtus laikus. 1905. gada nemieru laikā tās namā atradās sociāldemokrātu agitatoru vadītais štābs. Apšaudes laikā cara armijas militārās vienības no dzelzceļa puses raidītais lielgabala šāviņš sabojāja nama fasādi. Soda vienība, kas ieradās Tukumā jau 1905. gada Ziemassvētkos, ieņēma šo namu un biedrībai ieeju tajā liedza. Pēc soda ekspedīcijas pārdislocēšanas namā novietoja citu militāro vienību, kas uzturēja kārtību pilsētā, tāpēc biedrībai neizdevās namu atgūt, un tās darbība apstājās.

Pirmā biedrības valdes sēde pēc ilgāka pārtraukuma notika 1907. gada 1. martā. Valde nolēma rūpēties par karaspēka izvākšanu no nama un pilnvaroja advokātu Jāni Čaksti (1859–1927) sarunām ar valdības pārstāvjiem. Biedrības kopsapulce, kurā par valdes priekšsēdētāju

ievēlēja A. Eihvaldu, notika 29. aprīlī [14]. Pateicoties viņam, biedrības popularitāte pieauga. Gada laikā biedrībā iestājās 59 biedri, tostarp jaunie uzņēmēji. Tikai 1908. gada 15. janvārī vien biedrībā iestājās 45 jauni biedri. Priekšsēdētāja mērķis bija pierādīt Kurzemes gubernatoram, ka Tukuma Viesīgā biedrība «attālinās no sociāldemokrātu idejām». Viņa darbības gads noslēdzās ar vizīti pie gubernatora, un tās rezultātā izdevās atdbūt stipri bojāto biedrības kustamo mantu. 17. martā biedrība pat nolēma prasīt pilsētas valdei īres maksu par karaspēka izmitināšanu biedrības namā.

Pēc kopsapulces 1908. gada martā A. Eihvalds atstāja priekšsēdētāja posteni, bet palika valdē, pildot runasvīra pienākumus [14]. No Viesīgās biedrības vēstures teksta var noprast, ka šis ir bijis pretrunu pilns laiks. Autore pieļauj domu, ka ne biedrības konservatīvais, ne arī kreisi orientētais spārns nebija mierā ar valdes realizēto politiku, kurā liela ietekme bija tieši latviešu izcelsmes uzņēmējiem, A. Eihvalda domubiedriem.

Kā uzskata starptautiski pazīstami amerikāņu menedžmenta eksperti pārmaiņu vadības jomā Harolds Sērkins (*Harold H. Sirkin*), Perijs Kīnans (*Perry Keenan*) un Alans Džeksons (*Alan Jackson*), pārmaiņu īstenošanas sekmes ir atkarīgas no tā, cik spēcīga ir komanda [15]. Autore pieļauj, ka tobrīd visi biedrības vadošie darbinieki neatbalstīja A. Eihvalda redzējumu un arī biedrības resursi nebija tādi, lai pārvarētu ārējos šķēršļus, tāpēc viņš turpināja aktīvu darbību valdē kā runasvīrs.

Turpinot sarunas ar gubernas vadību, 1908. gada 18. jūlijā biedrībai izdevās atgūt veikala telpas savā namā. Pārējās telpas biedrība atguva 1908. gada 18. septembrī. Lai risinātu ēkas apsaimniekošanas jautājumus, tika izveidota komisija ēkas bojājumu novēršanai, inventāra iegādei un telpu izīrēšanai. Izveidoja arī zaudējumu aprēķināšanas komisiju un komisiju sarunām ar iespējamo advokātu zaudējumu atgūšanai no gubernas pārvaldes, kurā ievēlēja A. Eihvaldu. No nama aizsīmogošanas (1905. gada 18. decembris–1906. gada 3. janvāris) un karaspēka izmitināšanas (1905. gada 18. decembris–līdz 1908. gada 18. septembris) rezultātā lēstajiem biedrības zaudējumiem (8194, 16 rubļi) gubernators atzina lielāko daļu (7047 rubļi), bet nevirzīja atmaksas procesu, tāpēc biedrība nolīga advokātu A. Pētersonu (?–?) [14].

Biedrības popularitāte pilsētā un apkārtnē auga: 1909. gadā tajā iestājās 287 jauni biedri, 1910. gadā – 126 jauni biedri [14]. Tie bija izglītoti, aktīvi un turīgi, tāpēc arī biedrība kļuva arvien spēcīgāka. Tomēr «bagātībai līdzī nāca godkārbība, ārējais spožums un nesaticība,» tāpēc valdei, kurā darbojās A. Eihvalds, ļoti daudz uzmanības nācās veltīt organizācijas kultūras jautājumiem. 1908./1909. gadā biedrību vadīja zemnieku virstiesas priekšsēdētājs Eduards Rause (?–?), kas daudz uzmanības pievērsa biedrības reputācijai, personīgi sekodams Statūtu

ievērošanai. A. Eihvalds bija ievēlēts īpašajā Sūdzību komisijā biedru izdarīto pārkāpumu izmeklēšanai [14].

Lai arī namu biedrība atguva, tās attiecības ar valsts pārvaldes iestādēm joprojām bija ļoti saspīlētas. 1910. gada 26. martā valde saņēma gubernatora noraidījumu pirkt šapirogrāfu (teksta, attēla pavairošanas ierīci). 16. jūnijā pēc gubernatora un vietējās policijas pieprasījuma advokātam A. Pētersenam bija jāatsakās no bibliotekāra vietas. Viņa vietā par bibliotēkas vadītāju gubernators apstiprināja Jāni Freimani (1892–?) [14].

1910. gadā biedrība vairāk uzmanības pievērsa finansiālās situācijas stabilizēšanai. Aktīvāku darbību atjaunoja biedrības teātra trupa, ienesot biedrības kasē prāvas naudas summas. Izrādes bija tik labi apmeklētas, ka biedrība varēja atjaunot namu, plānot jaunu aizkaru iegādi zālei, nopirkt otru biljarda galdu, kā arī atjaunot mācību pabalstus trūcīgiem skolēniem. Piemēram, 13. martā tika nolemts atbalstīt pirmmācības skolas audzēkņus [14].

1910. gada 14. septembrī no amata bija spiests atteikties priekšsēdētājs E. Rause, kas bija ierēdnis, un viņa vietā atkal ievēlēja A. Eihvaldu [14]. Pēc Viesīgās biedrības vēstures apraksta noprotams, ka 1911. gadā biedrības dzīvē bija iestājies zināms pagurums, bijušas arī nesaskaņas vadībā, tāpēc 1. februārī nolemts pārstrādāt biedrības statūtus. Valdē tika ievēlēti jauni cilvēki: ierēdnis Jēkabs Ieva (1874–1955), kas vēlāk, 1918. gadā, kļuva par Iekšlietu ministrijas Iekšējās apsardzības nodaļas priekšnieku, uzņēmēji: Roberts Ilsums (1883–1918) un Matīss Dambe (1868–1926), kas drīz vien iesaistījās pilsētas pašvaldības darbā [14]. Valde nenogurstoši turpināja uzturēt prasību pret valsti par zaudējumu atlīdzināšanu. Viesīgas biedrības ieņēmumi bija stabili. Tai piederušās Krājaizdevu kases bilance 1912. gadā pārsniedza miljonu zelta rubļu. Tā bija ierindojusies lielo latviešu kredītiestāžu skaitā [14]. A. Eihvalds ne tikai vadīja biedrību, bet darbojās arī Krājaizdevu kases revidenta amatā [11].

Tukuma pilsētas attīstības vīzijas veidotājs Alfons Eihvalds

1907. gada 9. novembrī A. Eihvalds kļuva par Tukuma pilsētas galvu, viņu šajā amatā ievēlēja uz četriem gadiem. Paziņojumā par vēlēšanām Rīgas vācu laikrakstā «*Rigasche Rundschau*» viņš tiek dēvēts arī par Ozoliņu vai vāciskajā variantā – Ozolingu [16]. 1911. gadā notika nākamās pilsētas domes vēlēšanas. Acīmredzot, pateicoties darbībai Tukuma Viesīgajā biedrībā, A. Eihvalds 1911. gada 14. oktobrī atkal kļuva par Tukuma pilsētas galvu [11]. Turpmākos 10 gadus – ar pārtraukumu

Pirmā pasaules kara laikā – viņš veltīja pilsētas attīstības stratēģiskajiem un praktiskajiem jautājumiem. Pārskatot Tukuma muzeja krājumā esošos pilsētas valdes protokolus, jāsecina, ka A. Eihvalds bijis visai tālredzīgs. Viņa prioritāte bija pilsētas teritorijas paplašināšana un modernas infrastruktūras radīšana, tostarp arī ūdensapgādes un kanalizācijas, elektrifikācijas jautājumi, ko iepriekšējās valdes darbības laikā nebija izdevies risināt. Viņš daudz laika veltīja arī pilsētas pamatskolas būvniecības plānošanai, iezīmējot tā sauktos Praviņu laukus (teritorija starp Talsu, Smilšu, Lauku un Raudas ielām) jaunai apbūvei [17].

Sākoties Pirmajam pasaules karam, pilsētas valde bija spiesta risināt karaspēka izvietošanas un ievainoto uzņemšanas jautājumus, domāt, kā samaksāt ēku īpašniekiem par militārpersonu izmitināšanu, organizēt ziedojumu vākšanu ievainotajiem. Jau 1914. gada 11. augustā valde bija saņēmusi Kurzemes gubernatora 7. augusta rīkojumu organizēt komiteju slimnīcas aprīkošanai ar inventāru un apgādei ar veļu, rūpēties par bēgļu higiēnu, piemēram, izremontējot pirti. Valdei nācās pildīt daudzus rīkojumus, tostarp izveidot komisiju, lai iesaistītos Kurzemes Sarkanā Krusta līdzekļu vākšanas akcijā [17]. Pilsētas valdes darbība kara laikā apstākļos tika stingri uzraudzīta un reglamentēta. Rīkojumi bija obligāti izpildāmi. Piemēram, 15. septembrī saņemts gubernatora cirkulārs par tādu ielu pārdēvēšanu, kuru nosaukumiem kāda saistība ar Vāciju vai Austroungāriju. Šis laikam bija vienīgais jautājums, ko nevajadzēja risināt, jo tādu ielu Tukumā nebija, tāpēc nekas nebija jāpārdēvē. 6. oktobrī saņemtais Kurzemes gubernāras pārvaldes raksts uzdeva sagatavot telpas Dvinskas kara apgabala karaspēka vienību uzņemšanai no Viļņas [17].

Neskatoties uz kara apstākļiem, pilsētas valde A. Eihvalda vadībā turpināja risināt pilsētai būtiskus infrastruktūras attīstības jautājumus. Vislielākā uzmanība tika veltīta elektrifikācijai. 1914. gada 6. novembrī valdes nolēma samaksāt arhitektam, bijušajam Rīgas Politehnikuma / Rīgas Politehniskā institūta studentam Aleksandram Vanagam (1873–1919) par veiktajiem darbiem pie elektrostacijas būves. Tika ierīkota arī artēziskā aka Tīrgus laukumā [17].

Tuvojoties fronte, situācija kļuva saspringtāka. Parādījās pirmie bēgļi, kurus vajadzēja izmitināt. Auga armijas vajadzības. 1914. gada 4. decembrī valde saņēma rīkojumu samazināt pamatkapitālu par 2000 rubļiem un novirzīt lazaretes ierīkošanai. 1915. gada 21. maijā pamatskolas telpās izvietotas armijas vienības no Grobiņas un Talsu apkaimes. 2. jūlijā saņemts rīkojums evakuēt pilsētas pārvaldi. Kāds bija bēgļu ceļš, vēl nav izdevies noskaidrot. 26. oktobrī Valkā notika valdes sēde nepilnā sastāvā. A. Eihvalds un valdes loceklis J. Jākobsons (1875–1936) pieņēma lēmumu izmaksāt algas kancelejas darbiniekiem un atbrīvot viņus no darba veselības stāvokļa dēļ [17].

Pilsētas pārvaldes atjaunošana 1918. gadā

Atgriežoties Tukumā no bēgļu gaitām 1918. gada rudenī, pilsētas valde atkal atsāka darbu A. Eihvalda vadībā [18]. Pirmā pēckara pilsētas valdes sēde protokolēta 1918. gada 28. novembrī. Tajā skatīja jautājumus par pabalstiem, veikala atvēršanu, komisijas izveidošanu, lai pieņemtu darbā miličus, kas rūpētos par kārtību vācu armijas ieņemtajā pilsētā. Izveidoja arī Apgādāšanas komisiju, lai risinātu pārtikas jautājumus pilsētā, no aprīņa valdes pārņemtu nabagu patversmi un «zupas katlu». Jau nākamajā sēdē izveidoja trīs Pārtikas komisijas apakškomisijas: labības, cukura un tamlīdzīgu preču sagādei. Valde nolēma arī nomāt Ozolmuižas zemi, lai to varētu pavasarī apsēt un izaudzēt labību un saknes. Valdes locekļi devās uz apkārtnes muižām iepirkt labību. Apsprieda arī nodevu jautājumu, jo pilsētai trūka līdzekļu [17]. Valdes rīcība bija ļoti konstruktīva un izlēmīga.

Vēl pēc nedēļas, 1918. gada 2. decembrī, tika sasaukta domes sēde. Tās protokols liecina, ka pilsētas 26 domnieki Tukuma pilsētas galvas A. Eihvalda vadībā parakstīja lēmumu nosūtīt apsveikuma telegrammu ar šādu tekstu: «Tukuma novada Dome, apsveikdama Latvijas Tautas padomi un Pagaidu valdību, gatava ar visiem spēkiem pabalstīt jaunās valsts pastāvēšanu un zelšanu». Paraksts: «Domes uzdevumā pilsētas galva Eihvalds» [17].

Nestabilās politiskās situācijas dēļ 17. decembrī domes sēdē piedalījās tikai deviņi domnieki, bet viņi aktīvi risināja pārtikas jautājumus, nosakot, ka visiem, kam lielāki labības krājumi, līdz 1918. gada 20. decembra plkst. 10 jāpiesakās pilsētas valdē, pretējā gadījumā draudot ar labības konfiskāciju. Dome noteica pārtikas normas, kas izdodamas pret pārtikas kartītēm, kā arī maksājamo nodokļu lielumu par zemi, lopiem, tirdzniecības pakalpojumiem un telpu īri [17]. Pilsētas valde noteica iepirkuma cenas pārtikas precēm un tirgoja tās pašas izveidotā veikalā par noteiktām cenām, izmantojot pārtikas kartītes, tādējādi cenšoties ierobežot spekulāciju.

Ļoti svarīgs bija skolu jautājums. Pats pilsētas galva decembrī iesaistījās skolu darba grupā kopā ar skolotāju Teodoru Dīkmani (1861–1936), iesala fabrikas īpašnieku un pilsētas valdes locekli A. Zēbergu, ārstu Izidoru Klemptneru (1860–1919) un sāka apkopot datus par skolu situāciju. Turpmākos sešus mēnešus valdes darbība nebija iespējama sakarā ar kara stāvokļa ieviešanu lielinieku darbības (1919. gada 3. janvāris–22. marts) dēļ. Pēc pilsētas atbrīvošanas kārtību tajā noteica militārās pārvaldes iestādes, tostarp Baltijas landesvēra virsštābs. Šajā periodā Tukuma Viesīgā biedrība, kuras biedri bija arī pilsētas valdes locekļi, atkal uzņēmās iniciatīvu, risinot iedzīvotājiem aktuālos pārtikas un finanšu jautājumus. Piemēram, 1919. gada pavasarī Tukuma Viesīgās

biedrības Krājaizdevu kase pildīja valsts bankas funkcijas. 1919. gada 26. aprīlī biedrība nodibināja Sarkanā Krusta Tukuma nodaļu [14].

Tikai 1919. gada 12. jūnijā pilsētas pašvaldība atkal varēja atsākt darbu, sēdē piedaloties arī komandantūras pārstāvim leitnantam Verne-ram Tepferam (1893–1958). Sapulcējās 16 domnieki, tostarp A. Eihvalds un Jēkabs Bļodnieks (1849–1929), Jēkabs Ieva (1874–1955), Fricis Strautkalns (1847–?), A. Zēbergs. Pieminēja trīs mirušos domniekus, tostarp lielinieku terora laikā nogalināto Džeimsu Baumgartenu (*James Baumgarten*; 1879–1919). Dome izteica pateicību amerikāņu apgādības misijas priekšstāvim majoram V. D. Brūkingam (*W. D. Brooking*; (?–?)) par miltu sūtījumu un lūdza kartupeļus, siļķes, ja iespējams, arī taukus [17]. Dome akceptēja A. Eihvalda vienpersoniski pieņemtus lēmumus nomāt Johana Brigena ādgērētavu Talsu ielā pilsētai piederošo ādu gērēšanai un Jāņa Ilsuma zāgētavu pilsētai piederošo koku sazāgēšanai. A. Eihvalds arī mērķtiecīgi turpināja infrastruktūras attīstības stratēģiju, uzdodot A. Zēbergam kopā ar apriņķa valdi gādāt, lai rudenī var ievilkt elektrisko apgaismošanu pilsētā [17].

Pilsēta izveidoja Kara zaudējumu komisiju, par tās priekšnieku ievēlot A. Zēbergu, par vietnieku – Jāni Deiču (1866–1926). Lai atrisinātu elektroapgādes jautājumu, valde bija uzņēmusies risku no Vācijas pasūtīt rezerves daļas A. Zēberga uzņēmuma spēka mašīnai, kā arī nopirkt lokomobili no vācu karaspēka un pārņemt landesvēra elektrostaciju. Dome to atbalstīja [17].

1919. gada 26. augustā apsprieda skolu jautājumu. Pilsētas galva ziņoja, ka 1919. gadā skolā bija 10 skolotāju un 10 klašu komplektu: sešas latviešu klases, divas vācu un divas ebreju ar 170 bērniem, bet juku dēļ mācības varēja notikt tikai divus mēnešus. Nākamajā mācību gadā prognozēja, ka skolā mācīsies 370 bērnu. Pilsētā bija tikai septiņi skolotāji. Trūka naudas, tāpēc A. Eihvalds rosināja lūgt Izglītības ministriju uzņemties skolotāju algošanu, jo tādā gadījumā pašvaldība varētu uzņemties visus pārējos skolas izdevumus un nodrošināt bezmaksas mācības pamatskolā. Ņemot vērā to, ka daudzi jaunieši kara laikā bija pārtraukuši mācības, Skolu komisija reālskolas (vidusskolas) atvēršanas jautājumus, tostarp cenšoties panākt agrākā Tukuma komercskolas direktora, Rīgas Politehniskā institūta absolventa Jāņa Stiprā (1870–1946) pārcelšanu no Valkas uz Tukumu [17].

Sekojošā valdības realizētajai zemes reformas idejai, 1919. gada 26. augusta sēdē pilsētas galva A. Eihvalds atgādināja domniekiem par nepieciešamību paplašināt pilsētas teritoriju uz tā saukto obroka (iznomāto zemju) gabalu rēķina. To nomnieki varēja būvēt ēkas un pat nodot mantojumā nomas tiesības, bet zemi īpašumā līdz reformai nevarēja iegūt. Viņš uzsvēra vajadzību iegūt tā saukto Praviņu krogu centrā tirgus paplašināšanai un Praviņu laukus (starp Vecmoku, Raudas, Smilšu,

Lauku ielām) skolu: komercskolas, meiteņu ģimnāzijas, kā arī renterejas (apriņķa nodokļu iekasēšanas iestādes) būvniecībai. Pēc A. Eihvalda ierosinājuma šī zeme uz laiku bija sadalīta mazos dārziņos, lai trūcīgākie iedzīvotāji paši varētu sevi apgādāt. Dome nolēma vērsties pie Zemkopības ministrijas ar lūgumu iegūt zemi būvniecībai, pie Izglītības ministrijas – lai iegūtu skolas ēkas Lielā ielā 12 un 14 [17].

Pilsētas robežu paplašināšanas jautājums bija A. Eihvalda prioritāte. 1919. gada 26. augustā viņš domei rosināja izveidot komisiju pilsētas robežu paplašināšanai, pamatojoties uz to, ka faktiski ir izveidojušās jaunas pilsētas daļas: pareizticīgo priesteru lauki, Tīles muiža, luterāņu mācītāja lauki un stacijas Tukums II apbūve, kas bauda pilsētas labumus, bet nemaksā nodokļus, jo atrodas ārpus pilsētas robežām. Komisijā darbojās pats A. Eihvalds, J. Deičs un J. Šablovskis (?-?) [17].

Kara stāvokļa dēļ pilsētas domes un valdes darbība bija ierobežota. Bermontieši saimniekoja Tukumā no 1919. gada 8. oktobra līdz 22. novembrim, kad 9. Rēzeknes pulks atbrīvoja pilsētu. 6. decembrī beidzot atkal bija iespējams sasaukt domes sēdi, lai apspriestu aktuālos jautājumus. Uzmanība galvenokārt tika veltīta pašvaldības (domes) vēlēšanu sagatavošanai saskaņā ar Iekšlietu ministrijas Pašvaldību departamenta 1919. gada 25. novembra vēstuli nr. 5487. A. Eihvalds ziņoja, ka pilsētas valde pie iedzīvotāju sarakstu sastādīšanas sākusi strādāt jau oktobra sākumā, taču darbu pārtrauca bermontiešu iebrukums. Viņš plānoja pēc svētkiem (Ziemassvētkiem) darbu pabeigt, lai varētu iedzīvotāju sarakstu izlikt valdes namā no 1920. gada 2. līdz 15. janvārim izskatīšanai un tālākai rīcībai saskaņā ar Tautas padomes pagaidu noteikumiem [17].

A. Eihvalda rūpju lokā joprojām bija skolu jautājums, piemērotu skolotāju un skolu pārziņu atrašana, telpu meklēšana un sarunu virzīšana ar Izglītības ministriju par skolotāju algām, skolu ēku būvniecību. Plašākas debates domē notika par ticības mācības pasniegšanu pamatskolās. Pamatskolu inspektors aizrādīja, ka domes 1919. gada 26. augustā pieņemtais lēmums obligāti skolās mācīt ticības mācību nav atbilstošs Tautas padomes lēmumam. Domes vairākums tomēr palika pie sava: ticības mācība ir obligāts priekšmets pamatskolā, jo tās lēmums pieņemts pirms Tautas padomes lēmuma [17]. Šajā jautājumā spilgti izpaudās arī paša A. Eihvalda nostāja.

A. Eihvalda darbība finanšu jomā

1920. gada vasarā notika pašvaldību vēlēšanas. A. Eihvalds vairs amatā nepalika, bet pārgāja darbā uz Valsts kasi un kļuva par Tukuma nodaļas priekšnieku [18]. Savu atbilstību nodaļas vadītāja amatam viņš

bija pierādījis, darbojoties Tukuma pilsētas pašvaldībā, Tukuma Viesīgās biedrības Krājaizdevu kasē, kā arī «1 rubļa bērū kasē» (vācu val. – *Sterbekasse*; nemantīgo iedzīvotāju savstarpējās apdrošināšanas biedrība, kurā varēja iemaksāt nelielu summu (šajā gadījumā – vienu rubli), lai veidotu uzkrājumu bērū izdevumiem un maksai par kapa vietu) [11].

Finanšu jautājumi vienmēr bija A. Eihvalda rūpju lokā. Kā liecina pilsētas pārvaldes protokoli, viņš izprata valsts monetārās politikas pamatjautājumus un pieejamiem līdzekļiem centās tos risināt. Esot pilsētas vadībā, viņš plānoja tās ieņēmumus un izdevumus. Piemēram, 1919. gada 26. augustā domes sēdē skatīja tā sauktās galvas naudas un noteica nodokli visiem darba spējīgiem vīriešiem no 18 gadu vecuma. Pilsētā bija 1001 nodokļa maksātājs, no kuriem plānoja ieņemt 8127 rubļus [17].

Risinot pārtikas apgādes jautājumus, pilsētas valde sastapās ne tikai ar problēmu, kur to dabūt, bet arī – kā to izdarīt. Piemēram, 1919. gada augustā valdes loceklim A. Zēbergam bija izdevies Liepājā nopirkt rudzu miltus un ar vilcienu nogādāt Līvberzes stacijā, kā arī iepirkt cukuru un siļķes. Viņam bija jābūt visai izveicīgam, jo Liepājā apgrozībā bija tikai vācu nauda, bet Tukumā – lielākoties Latvijas nauda. Lai arī Apgādības ministrija bija uzdevusi visiem tirgotājiem ņemt pretī visu likumīgo naudu, tomēr realitātē tā nenotika. Pilsētas valde, A. Eihvaldam uzstājot, prasīja Pagaidu valdībai noteikt valūtas kursu: Latvijas rubļa attiecību pret citām valūtām [17].

Arī 1919. gada 19. oktobra sēdē, kurā piedalījās komandantūras pārstāvis. A. Eihvalds runāja par nepieciešamību noteikt valūtas kursu Latvijas rublim, lai normalizētu ekonomisko situāciju pilsētā. Pēc krievu (bermontiešu) kara spēka ienākšanas viens vācu austrumu jeb ostrublis bija divu cariskās Krievijas rubļu vērtībā, bet Latvijas rubļa vērtība nebija noteikta. Jelgavā, kur atradās tā sauktās Rietumkrievijas armijas daļas, apgrozībā bija galvenokārt vācu un krievu nauda, bet Tukumā – Latvijas. Caur vietējo valsts kasi bija izgājuši ap 500 000 Latvijas rubļu, jo algas bija izmaksātas Tukumā dislocētās landesvēra vienības, kā arī latviešu komandantūras karavīriem. Valde jau bija lūgusi vietējo garnizona priekšnieku risināt šo jautājumu, bet nesekmīgi. Dome nolēma vērsties pie kara gubernatora, lai tas maina savu rīkojumu un pielīdzina Latvijas rubli austrumu rublim [17]. Šī jautājuma virzīšanā izpaudās A. Eihvalda spējas izprast situāciju, saredzēt problēmu saknes un mērķtiecīgi virzīties uz risinājuma rašanu.

Evaņģēliski luteriskās draudzes pārmaiņu vadība

A. Eihvalds piederēja Sv. Trīsvienības Tukuma evaņģēliski luteriskajai draudzei, kas – tāpat kā visa valsts – arī piedzīvoja lielas pārmaiņas. Atbilstoši 1919. gada 23. septembra «Pagaidu noteikumiem par evaņģēliskām luterāņu konsistorijām» un 23. decembra «Pagaidu noteikumiem par draudžu iekārtu» konsistorijas administratīvajās lietās turpmāk tika pakļautas Iekšlietu ministrijai, tiesu lietās – Tiesu palātai [19]. Draudze savus darbības jautājumus turpmāk varēja pati izlemt samērā brīvi, protams, atbilstoši spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem.

1920. gada 16. janvārī Latvijas Evaņģēliski luteriskās baznīcas Konsistorija izdeva pavēli sarīkot draudžu padomes vēlēšanas līdz 1. martam. Tā paša gada 8. februārī Tukumā sapulcējās visi draudzes vecākie un izveidoja Vēlēšanu komisiju piecu cilvēku sastāvā, par priekšsēdētāju ievēlot A. Eihvaldu. Tika veikta visu draudzes balsstiesīgo locekļu, kas vecāki par 21 gadu, reģistrācija. Vislielākā diskusija bija par to, kam piešķirt balsstiesības. 22. februārī Vēlēšanu komisija nolēma dot balsstiesības neatkarīgi no tā, vai persona spēj samaksāt vienu rubli noteikto maksu. Rezultātā Tukuma evaņģēliski luteriskajā draudzē pavisam tika reģistrēti 3955 balstiesīgi locekļi un noteiktas 32 vietas draudzes padomē. Vēlēšanas notika 21. martā, un tajās par draudzes padomes priekšsēdētāju ievēlēja A. Eihvaldu. 6. aprīlī padomes locekļi, tostarp A. Eihvalds, deva svinīgo solījumu: «Apsolos uzcītīgi un uzticīgi izpildīt man uzticētos baznīcas draudzes amata pienākumus, kā Dieva vārdā un mūsu evaņģēliski luteriskās baznīcas mācības, likumi, noteikumi un priekšraksti to prasa, un sekmēt, kā arī veicināt draudzē, cik spēdams, ikkatru labu Dievam patīkamu darbu un pasākumu un ar visu savu dzīvi vārdos un darbos dot citiem labu priekšzīmi» [19].

A. Eihvaldu ievēlēja arī par baznīcas valdes priekšnieku. Viņa zināšanas, prasmes un līdera spējas palīdzēja nostiprināt draudzes reputāciju un finanšu stāvokli jaunajos apstākļos. Viens no pirmajiem padomes lēmumiem bija saistīts ar pussabrukušās mācītājmuižas iznomāšanu mācītāja Kārļa Gustava Matisona (1867–1919) atraitei un vēl septiņiem nomniekiem, zvejas, medību un niedru griešanas tiesību, muižas dzelzs inventāra, kā arī meža pārdošanu, lai iegūtu naudu mācītājmuižas remontam [19].

1920. gada 20. maijā draudzes padome ievēlēja jaunu mācītāju – vikāru Albertu Virbuli (1890–1946) – un 27. jūnijā nodeva tam mācītājmuižu. Inventarizācijas aktu no draudzes puses parakstīja A. Eihvalds. Viņš pārliecināja padomi sākt remontdarbus [19]. Draudzes padomes vadīšana bija liels izaicinājums, jo ne visi padomes locekļi apzinājās, ka draudze pati ir savu īpašumu saimnieks. Tukuma muzeja pētniece Inta

Dišlere secinājusi, ka draudzē nebija izpratnes un pietiekami liela atbalsta mācītājam un padomei šajos jautājumos.

Pēckara apstākļos draudze un tās locekļi piedzīvoja lielas materiālas grūtības. 1920. gada rudenī draudze saņēma amerikāņu palīdzības misijas dāvinājumu: 40 pudu (1 puds ir ~16,38 kg) drēbju un apavu, par ko bija jāsamaksā transporta izdevumi – 6 rubļi par pudu. Pavisam 682 rubļus. Lai tādu naudu iegūtu, A. Eihvaldam enerģiski uzstājot, draudzes padome nolēma 25 labākos sieviešu mēteļus pārdot padomes locekļiem par 30 rubļiem gabalā un pārējās drēbes izdalīt par velti trūcīgākajiem draudzes locekļiem [19].

Lai veiktu nepieciešamākos remontdarbus baznīcā un mācītāja dzīvesvietā, tika vākti ziedojumi. 1921. gada 5. jūnijā jau bija savākti 2400 rubļi. Taču ar to nepietika, tāpēc tika rīkoti tā sauktie bazāri (tirdziņi), aicinot draudzes dāmas pārdot savus darinājumus. Ieņēmumi no bazāriem ļāva 1921. gadā izbūvēt sētu ap baznīcu, 1922. gadā – saremontēt baznīcas jumtu, salabot ērģeles, ievilkt elektrību un veikt citus darbus [20]. 1923. gada 9. martā A. Eihvalds izteica «izjustu pateicību visiem, kas sekmējuši bazāra sarīkošanu ar tik kupliem panākumiem, sevišķi bazāra komitejai un viņas priekšniekam Ž. Grīnhofam» [19].

Pēc kara draudzes locekļu skaits bija samazinājies, jo daudzi vairs pie dievgalda negāja [20]. Pateicoties mācītāja A. Virbuļa un draudzes padomes priekšsēdētāja A. Eihvalda personībām, daudzi tomēr atkal atgriezās draudzē. 1923. gada 27. maijā A. Eihvaldu atkārtoti ievēlēja par draudzes padomes priekšsēdētāju [19]. Šajās vēlēšanās ieviesa A. Eihvalda ierosināto principu, ka vēlēšanās piedalās tikai tie, kas maksā draudzes nodokli (294 personas), tāpēc arī valdes locekļu skaits samazinājās līdz sešiem [20]. Tas padarīja valdi vieglāk vadāmu un rīcībspējīgāku. Mācītājs A. Virbulis vēlāk rakstīja, ka baznīcas padomes locekļi, «izņemot valdes locekļus un vēl nedaudzus, izrādījuši diezgan maz intereses par saviem pienākumiem» [20]. Nedaudzo atbalstītāju skaitā bija arī fabrikants A. Zēbergs, kas 1923. gadā ziedoja 20 000 rubļu baznīcas zvana iegādei [20].

Diemžēl A. Eihvalda dzīve drīz vien aprāvās. 1923. gada 11. jūlija sēdē Tukuma pilsētas dome godināja A. Eihvalda piemiņu [14]. Viņa vietā 31. jūlijā ievēlēja Žanno Grīnhofu (*Jeannot Bruenhof*; 1884–?). Apspriežot A. Eihvalda ieguldījumu draudzes darbā, valde apsvērusi iespēju viņa kapu kroni likt ģērbkambarī vai baznīcā. Mācītājs A. Virbulis esot ierosinājis uzlikt marmora piemiņas plāksni [20], bet visticamāk tas tomēr nav darīts.

Nobeigums

Bijušā Rīgas Politehnikuma studenta Alfona Eihvalda ieguldījums Tukuma pilsētas attīstībā, pašvaldības veidošanā un pārvaldībā, kā arī tās sabiedriskajā un ekonomiskajā dzīvē līdz šim nebija izvērtēts. Autore uzskata, ka A. Eihvalds mūsdienu izpratnē būtu dēvējams par pārmaiņu vadītāju, kurš savus talantus un zināšanas visspožāk parādīja tieši brīžos, kad bija vajadzīgas pārmaiņas: pēc 1905. gada nemieriem, Pirmā pasaules kara sākuma posmā, Latvijas valsts veidošanas periodā. Viņš pievērsa valsts pārvaldes iestāžu uzmanību naudas sistēmas sakārtošanas aktualitātei un veidoja un vadīja Valsts kases Tukuma nodaļu, kā arī lika pamatus Sv. Trīsvienības Tukuma evaņģēliski luteriskās draudzes padomes darbībai demokrātiskas valsts apstākļos.

Tukumnieks A. Eihvalds uzdrošinājās stāties Tukuma Viesīgās (latviešu) biedrības priekšgalā pēc 1905.–1907. gada nemieriem un pamatot biedrības tiesības uz savu namu, savu īpašumu reakcijas apstākļos. Viņš arī pārveidoja biedrību, padarot to par finansiāli spēcīgu organizāciju, kurai Tukuma pilsētas sabiedrībā bija ne tikai laba reputācija, bet arī spēcīga ekonomiskā ietekme. Tā uzņēmās latviešu izcelsmes uzņēmēju atbalsta funkciju cariskās Krievijas reakcijas periodā pēc 1905. gada, kā arī pirmajā Latvijas valsts darbības gadā, kad nacionālā banka vēl nebija nostiprināta.

A. Eihvalds bija viens no pirmajiem A. Zēberga spirta rūpnīcas ražošanas vadītājiem, kas bija studējis ķīmiju un varēja organizēt ražošanas procesu atbilstoši tehniskajiem un sanitārajiem noteikumiem. Viņš 19. gadsimta beigās pārprofilēja veco J. Kurciga spirta brūzi, saprotot, ka tas nespēs izpildīt akcīzes valdes noteikumus un izturēt augošo lielo uzņēmumu konkurenci. Viņš izvēlējās darboties dzērienu tirdzniecības jomā, kas varēja dot pietiekami lielus ieņēmumus ģimenei, attīstīt īpašumus un arī nodrošināt zināmu prestižu pilsētas sabiedrībā.

Pieņemot izaicinājumu darboties Tukuma–Ventspils dzelzceļa būves uzņēmumā, A. Eihvalds guva pieredzi lielu projektu darbībā, zināšanas par dzelzceļa transporta un tā atbalsta infrastruktūras organizāciju, lai vēlāk to liktu lietā pilsētas infrastruktūras attīstībā. Pēc savas būtības viņš bija pilsētas attīstības vizionārs, kas ideju par pilsētas teritorijas paplašināšanu un tehniskās infrastruktūras modernizāciju sāka realizēt jau pirms Pirmā pasaules kara, iezīmējot tālāko attīstības līniju, kas tika realizēta Agrārās reformas laikā starpkaru periodā. Viņš daudz darīja skolu attīstībā un aktīvi iesaistījās nacionālās izglītības sistēmas finansējuma modeļa veidošanā, akcentējot valsts un pašvaldību sadarbību.

ATSAUCES

- [1] Jaunpils draudzē dzimušie, 1862. gads. Latvijas Nacionālā arhīva Latvijas Valsts vēstures arhīvs (turpmāk – LNA LVVA) 235. F., 2. Apr., 875. l., 139. lp. o. p.
- [2] Rīgas Politehnikuma studentu saraksti. LNA LVVA 7175. f., 1. apr., 1903. l., 14. lp.
- [3] **Graudiņš, K.** *Selonijas albums*, 1880–1905. Jelgava: G. Lansbergis, 1905, 72. lpp.
- [4] **Ozola, A.** *Tukums. Vecpilsēta: ielas, nami un to iedzīvotāji*. Tukums: Tukuma muzejs, 2007, 342., 421. lpp.
- [5] Tukuma draudzes laulātie un mirušie, 1897. gads. LNA LVVA, 4799. f., 1. apr., 4. l., 49. lp.
- [6] Kārļa Alfona Eihvalda studenta lieta. LNA LVVA 7175. f., 1. apr., 5867. l.
- [7] *Sputnik po Moskovsko–Vindavskoj zheleznoj doroge*. Moskva: S.P. Jakovlev, 1909, s. X, 338, 17.
- [8] Tukuma pilsētas maģistrāts. Kurciga īpašums Tukumā, Vecmoku ielā. LNA LVVA 653. f., 2. apr., 80. l.
- [9] **Ranķevics, A.** *Alus brūvēšana Latvijā (1800–1915). Tukuma novada kultūrvēsture. Tukuma muzeja rakstu krājums*, 10. sējums. Tukuma muzejs: Tukums, 2010, 65., 83. lpp.
- [10] **Richter, A.** *Baltischer Verkehrs un Adressbucher. I Band, Kurland*. Rīga: 1900.
- [11] **Richter, A.** *Baltischer Verkehrs un Adressbucher. II Band, Kurland*. Rīga: 1912, S. 253., 258., 259., 261., 262.
- [12] Pils iela Tukumā: kreisajā pusē Eihvaldu nams (tagad – Pils iela 7). Pastkarte. Tukums: O. Zeldova tipogrāfija, ap 1906. gadu. Tukuma muzeja inv. nr.: TMNM 667.
- [13] Vārti Blieķu ielā, Rīgā. Arhitekts K. Felsko, tēlnieks A. Folcs [tiešsaside]. https://www.makslasvesture.lv/Att%C4%93ls:Folcs_Varti_Blieku_iela.jpg. [skatīts: 24.01.2020].
- [14] Tukuma Viesīgās biedrības vēsture. Jāņa Cera manuskripts, 1940, 34., 49., 50., 52., 53., 54., 55., 56., 57., 65., 69., 71., 73., 77., 79., 83. lpp. Tukuma muzeja inv. nr. TMNM 10140.
- [15] *Pārmaiņu vadība. Grāmatu sērija «Harward Business Review on»*. Rīga: Lietišķās informācijas dienests, 2008, 141. lpp.
- [16] Tuckum. Bestaetigung. *Rigasche Zeitung*, 20. November 1907, No. 270, S. 3.
- [17] Tukuma pilsētas valdes protokoli (1913–1915, 1915–1923), 56., 63., 66., 68., 69., 71., 72., 74.–78., 80., 83., 89., 93. lpp. Tukuma muzeja inv. nr. TMNM 1648.
- [18] **Ozola, A., Smuškova I., Znotiņa, I.** *Viss sākās ar Viesīgo biedrību jeb tādi mākslinieki ir tikai Tukumā*. 1882–2002. Tukums: Tukuma muzejs, 2002, 141. lpp.
- [19] **Dišlere, I.** *Ar ticību, cerību, mīlestību cauri gadu simtiem*. Tukuma evaņģēliski luteriskā draudze, 2017, 128., 129., 298., 563. lpp.

Rīgas
Politehnikuma
studenta
Alfona Eihvalda
(1862–1923)
ieguldījums
Tukuma pilsētas un
sabiedriskās dzīves
attīstībā

- [20] Tukuma evaņģēliski luteriskās latviešu draudzes padomes sēžu protokoli ar pielikumiem. 27.05.1923 – 18.09.1940. Citēts: Dišlere Inta. Ar ticību, cerību, mīlestību cauri gadu simtiem. Tukuma evaņģēliski luteriskā draudze, Rīga: Tukuma ev. lut. draudze, 2018, 128.,130, 131.,133. lpp.

ILUSTRĀCIJU AVOTI

1. attēls. **Graudiņš, K.** *Selonijas albums*, 1880–1905. Jelgava: G. Lansberģis, 1905, X lpp.
2. attēls. Tukuma muzeja inv. nr. TMNM 18120.
3. attēls. Tukuma muzeja inv. nr.: TMNM 27428.
4. attēls. Tukuma muzeja inv. nr. TMNM Pgm 708.
5. attēls. Tukuma muzeja inv. nr.: TMNM 667.
6. attēls. Tukuma muzeja inv. nr. TMNM Pgm 2215/21.

AGRITA OZOLA is the director of *Tukums* museum (since 1987). She holds a Master's degree in History and a Master's degree in Sciences. She finished doctoral studies in Environmental Sciences in 2003. She was a lecturer at the University of Latvia in 2000–2012 in the field of the cultural environment and applied heritage. Since 2001, she has been a lecturer at the Academy of Culture of Latvia where she is teaching courses on Museum Management and Museum Education. She has given several courses in further education for museum professionals on museum management, exhibiting and education. She is the author of 18 scientific articles on cultural environment and heritage interpretation, and museological themes, as well as the author of 4 and co-author of 10 books.

E-mail: agritaozola@inbox.lv

Agrita Ozola

The Contribution of Graduate of Riga Polytechnicum *Alfons Eihvalds* (1862–1923) to the Development of the *Tukums* Town

The article is the first comprehensive study on businessman, bank employee, Mayor of the *Tukums* town municipality (1907–1915; 1918–1920) and public employee *Alfons Eihvalds*. It reflects the life of *A. Eihvalds* at the end of the 19th century / beginning of the 20th century, his role in the management of *Tukums* town, its economic and social life – *Tukums* Sociable (Latvian) Society and Evangelical Lutheran Congregation. The research uses the collection of *Tukums* Museum and Libraries, and documents of the Latvian National Archives.

Keywords: *Alfons Eihvalds*, Mayor of *Tukums*, *Tukums* Sociable Society, students of Riga Polytechnicum.